

**MIROVINSKA REFORMA PO MODELU SVJETSKE
BANKE - ČAROBNA FORMULA ZA PREVLAĐAVANJE
KRIZE MIROVINSKOG SUSTAVA I PROMICANJE
GOSPODARSKOG RASTA ILI STRATEGIJA
VISOKOG RIZIKA**

Autor opisuje dva pravca mirovinskih reformi. Prvi je prilagođavanje postojećih javnih mirovinskih sustava pretežno zasnovanih na PAYG modelu (tekuća raspodjela) novim okolnostima. Drugi je pravac provođenje radikalnijih reformi na način da se sa sustava tekuće raspodjele prelazi na privatizaciju odnosno fondovsku kapitalizaciju doprinosa za mirovine. Glavni je zagovornik ovog pravca reformi Svjetska banka, i autor u članku kritički razmatra teze takovog sustava.

Uvod

Postojeći sustavi socijalnog osiguranja, a među njima i mirovinski sustavi, u mnogim zemljama OECD-a usvojeni su prije Drugog svjetskog rata, kada su privatna financijska tržišta bila nerazvijena, ili na zlu glasu. Ona su se naglo proširila u 1950-im i 1960-im godinama, kada su realne plaće i populacija rapidno rasli. U tim okolnostima, činilo se primjerenim oslanjati se na javno-upravljeni, doprinosima na plaće financirani javni mirovinski sustav međugeneracijske solidarnosti.

No, u proteklih je četrdeset godina rast realnih plaća usporen, a rast populacije zaustavio se u zemljama OECD-a, pa se zbog toga stope doprinosa moraju naglo

---

* Ante Škember, dr. sc., pomoćnik ravnatelja, Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje. Članak primljen u uredništvo: 18. 1. 2002.

podizati, ako se žele zadržati javni mirovinski sustavi. Postalo je sve značajnije je minimizirati radne destimulanse i povećavati proizvodnost rada preko akumulacije kapitala, za što javni mirovinski sustav nije u potpunosti pogodan. Prenošnje parcijalne odgovornosti na privatno upravljane mirovinske sustave, koji su potpuno financirani (s punim/namirenim fondovima) i koji vežu mirovine za doprinose, ima sve izgleda unaprijediti gospodarski rast i osigurati bolje mirovine, nego što to može kontinuirano oslanjanje na PAYG sustav financiran doprinosima na plaće, zaključuje Svjetska banka.

Zemlje OECD-a mogu se postupno prebaciti na dvostupni sustav, reducira-
njem i ujednačivanjem mirovina u svojim javnim mirovinskim sustavima i iskoristiti oslobodena sredstva (plus neki dodatni doprinos) za izgradnju novog obveznog štednog stupa, koji bi bio potpuno financiran, s definiranim doprinosom i individualnim računima. Ako zemlje u razvitku slijede put kojim su jednom išle zemlje OECD-a, one će se suočiti s dramatičnom eskalacijom stopa doprinosa, velikim međugeneracijskim transferima (preraspodjelom) i sa drugim problemima. Uz danu rapidnu stopu demografskog starenja, za njih je važno da zasnuju višestupni sustav odmah na početku.

Model svjetske banke

Svjetska se banka u svom pristupu reformi javnih mirovinskih sustava razlikuje od Međunarodne organizacije rada (ILO) i Međunarodnog udruženja socijalne sigurnosti (ISSA), jer Banka navodno:

- više pozornosti pridaje pitanju kako sustavi socijalne sigurnosti utječu na opće gospodarstvo;
- zabrinutija je zbog nepravdi koje često postoje u postojećim sustavima (u praksi, ako ne na papiru);
- vjeruje da reakcije u ponašanju aktera sustava i čimbenici političke naravi ponekad čine neživotvornim one promjene rješenja, koje ILO i ISSA preporučuju za javne mirovinske sustave;
- valorizira diverzifikaciju rizika (financijska su tržišta sada i bolja i globalnija nego prije, pa tako višestupni mirovinski sustavi profitiraju od prihoda i upravljačke diverzifikacije, uključujući i međunarodnu diverzifikaciju).

Naime, studija Svjetske banke “**Averting the old age crisis**” dokumentira s mnogo podrobnosti mnoge probleme kod danas dominantnih javno upravljanih PAYG sustava mirovina. Ti problemi uključuju: visoke rastuće stope doprinosa, evaziju, prijevremeno umirovljenje, pogrešnu alokaciju javnih sredstava, izgubljene

šanse za povećanje dugoročne štednje, propust da se izvrši preraspodjela u korist skupina s nižim dohotkom, nenamjerne međugeneracijske transfere (često skupinama s visokim dohotkom), porast velikih skrivenih implicitnih javnih mirovinskih dugova i fiskalnu neodrživost postojećeg javnog mirovinskog sustava. Kao posljedica, postojeći javni mirovinski sustavi nisu uvijek štitili stare, oni napose neće zaštititi one koji će ostariti u budućnosti, oni nisu pripomagali (možda su i sprječavali) gospodarski rast, a njihove su implikacije o pravednosti upitne. Svaki od tih problema, naravno, ne postoji u svakoj zemlji, ali su se sve zemlje, i one u razvitku i one industrijalizirane - očitovale su se o mnogima od tih problema. Prema tome, stručnjaci Svjetske banke zaključili su da su ti problemi bili inherentni u ekonomici i politici javnih mirovinskih sustava definiranih mirovina. To je razlog zbog kojeg oni preporučuju radikalno različiti sustav za zemlje koje upravo započinju izgradnju mirovinskog sustava, jednako kao i za zemlje čiji su mirovinski sustavi propali.

Umjesto postojećih sustava Svjetska banka preporučuje višestupni sustav koji stavlja veći naglasak na štednju i iskorištava spoj javnog i privatnog menadžmenta, potpunog financiranja i PAYG financiranja.

Sustav koji Banka preferira sastoji se od dvaju obvezatnih stupova i jednog dobrovoljnoga stupa; svaki se koristi različitim administrativnim i financijskim mehanizmima. Jedan obvezan stup bio bi potpuno financiran i privatno upravljan. Taj je stup idealno pogodan za bavljenje osobnom štednjom, ali budući da se nije preporučljivo osloniti isključivo na privatno upravljani stup u osiguravanju mreže socijalne sigurnosti, prijeko je potreban javno upravljani, porezno financirani stup za obavljanje funkcije preraspodjele. I treći bi stup, koji je dobrovoljan, koristili osiguranici koji žele dodatnu starosnu sigurnost. Sva tri stupa bili bi koosiguranje protiv mnogih životnih neizvjesnosti.

Pritom je potrebno istaknuti da je drugi obvezan stup za štednju, najkontroverzniji dio preporuke Svjetske banke. Taj je stup obvezan zbog istih razloga zbog kojih su postojeći mirovinski sustavi obvezni - jer značajan broj ljudi može biti kratkovidan, mogu ne uštedjeti dovoljno za svoju starost na dobrovoljnoj osnovi i mogu postati teret društvu, uvelike, kada ostare. To će više vezati mirovine uz doprinose (obično uz pomoć programa potpuno prenosivih definiranih doprinosa), destimulirati evaziju i deformacije na tržištu rada, koji su zamijećeni u mnogim zemljama. Ipak, najznačajnija su obilježja toga stupa da će on biti potpuno financiran i privatno upravljan; obilježja determiniraju narav višestupnog mirovinskog sustava.

Potpuno je financiranje važno zbog više razloga. Prvo, ono čini troškove unaprijed jasnima, pa tako zemlje neće biti u kušniji obećavati danas, što ne mogu ispuniti sutra. Nerealne mirovinske stope često se utvrđuju na početku PAYG sustava, jer su njihovi troškovi skriveni i odloženi, ali kako godine prolaze ti troškovi postaju sasvim transparentni, povećavajući se eksponencijalno, pa se zemlje nađu

opterećene s ogromnim fiskalnim teretom. Ta će se eskalacija troškova dogoditi s posebnim ubrzanjem u brzo starećim zemljama u razvitku. Potpuno financiranje smanjuje buduća porezna povećanja, koja bi inače bila potrebna, osigurava “realni ček” za mirovinska obećanja i zato pomaže da se razriješi ta dvojba. Drugo, potpuno financiranje otklanja nenamjerne, ili nesvjesne, velike međugeneracijske transfere od mlađih na starije zaposlenike. Jednom, kada je nepotpuno financirani sustav stavljen u pokret, međugeneracijski se transferi događaju automatski, kao rezultat procesa starenja stanovništva i sazrijevanja mirovinskog sustava, ponekad na način koji ljudi ne očekuju i ne bi odabrali. Na primjer, zbog mirovinskih i financijskih formula, uobičajeno korištenih, neki su od dobitnika bogati ljudi u ranijim (prvim) generacijama, a neki su gubitnici, siromašne osobe u poznijim generacijama. Treći je razlog u prilog potpunom financiranju štednoga stupa taj da se on može iskoristiti kao potpora u izgradnji dugoročne nacionalne štednje. Zbog svih je tih razloga potpuno financirani stup s definiranim doprinosom bolji put da se osigura mirovina razmjerna plaći starosnog sustava, od PAYG-stupa s definiranom mirovinom.

Banka tvrdi da fondovi u tom stupu moraju biti privatni i upravljani na osnovi natječaja - da bi se maksimizirala vjerojatnost da će gospodarski ciljevi, prije nego politički, determinirati investicijsku strategiju i tako rezultirati najboljom alokacijom kapitala i najvišim povratom (dobiti) na sredstva štednje. To je napose važno, zbog velikih svota novca koji bi bio involviran u obveznom štednom sustavu: iskustvo mnogih zemalja, uključujući zemlje koje su sada u tranziciji, pokazuje da vlade nisu najbolji alokatori nacionalnog kapitala. Konkretnije, ograničeni podaci kojima se raspolaze o povratima (dobiti) javnih nasuprot privatno upravljanim mirovinskim pričuvama, pokazuju da ove prve ostvaruju manje dobiti od posljednjih, a u mnogo su slučajeva izgubili sredstva u osamdesetim godinama. To se dogodilo pretežito zbog toga što je od menadžera javnih fondova zahtijevano da investiraju poglavito, ili isključivo, u vladine vrijednosnice ili u pozajmice neuspješnim državnim poduzećima, i to po niskim nominalnim kamatnim stopama koje su postale negativne realne stope u tijeku inflatornih razdoblja. Javno upravljani fondovi također kriju opasnost od poticanja deficitarnog financiranja i rasipničke potrošnje vlade, jer oni predstavljaju skriveni i ekskluzivni izvor sredstava i financiranja.

Natječajno upravljani, potpuno financirani mirovinski sustavi, nasuprot tome, imaju više izgleda da se okoriste diverzifikacijom investicija, uključujući tu i međunarodnu diverzifikaciju, što ih štiti od inflacije i drugih rizika, i da potaknu razvitak financijskog tržišta, pa da na taj način jačaju gospodarski rast. Privatne bi menadžere mogli birati zaposlenici, kada se radi o osobnom štednom sustavima, ili poslodavci ili sindikalni predstavnik, kada se radi o potpuno financiranome stupu zasnovanome na skupnim programima koje sponzoriraju poslodavci.

No, postoje dva upozorenja: zemlje moraju imati barem rudimentarna tržišta kapitala, prije nego što se potpuno financirani stup u cijelosti konsolidira, a potrebna

je i značajna vladina regulativa i potrebni su odgovarajući kapaciteti za njezino stvaranje i primjenu, radi sprječavanja pronevjera i ekscenčnih rizika. Ta upozorenja znače da se neke zemlje još nisu spremne nositi s potpuno financiranim stupom, zasnovanim na obveznoj mirovinskoj štednji.¹

Naravno, neki ljudi, koji su malo zarađivali u najvećem dijelu svojeg radnoga vijeka, ili samo u dijelu svojeg radnog vijeka (zbog nezaposlenosti), neće moći da dovoljno uštedjedeti za svoju starost, da bi se izvukli iz siromaštva. Drugi mogu uletjeti u kraće razdoblje recesije i loših povrata na uložena sredstva, unatoč vladinoj regulativi o investicijskim kompanijama. Zbog tih razloga potpuno oslanjanje na privatno-upravljeni stup, temeljen na štednji, nije dovoljno i potreban je redistributivni stup, koji će stare ljude zaštititi od siromaštva, i on mora biti javno upravljani i financirani.

Redistributivni stup bio bi sličan postojećim javnim mirovinskim sustavima po tome što bi bio javno upravljani i porezno financirani. Međutim, ne poput većine sadašnjih sustava, reformirani javni mirovinski stup bio bi ciljano usmjeren na skupine s niskim dohotkom - osiguravajući mrežu socijalne sigurnosti za stare. Da bi se to ostvarilo, mirovine trebaju biti jedinstvene, s provjerom dohotka, ili bi mogle biti takve da pružaju minimalni zajamčeni mirovinski dohodak. Porezna baza trebala bi biti što je moguće šira - a financiranje bilo iz općih prihoda, ili iz doprinosa na plaće, bez plafona na oporezive plaće. Zbog svojeg ograničenog dosega i široke porezne baze, doprinosi na plaće za podupiranje tog stupa mogli bi se oštro reducirati, relativno prema njihovim sadašnjim razinama.

Treći stup, dobrovoljno-štedni nudio bi dopunske mirovine za ljude sa sredstvima i sklonostima za veću štednju, kako to danas dobrovoljna štednja čini.

Sva tri stupa predstavljala bi koosiguranje protiv individualnih i širih gospodarskih rizika, pružajući bolju zaštitu starima, nego što bi to mogao bilo koji pojedinačni mehanizam. Sjetimo se stare poslovice - ne ostavljajte sva jaja u istu košaru - ipak to je točno ono što su mnogi zaposlenici bili prisiljeni činiti. Diverzifikacija rizika je posebno značajna, uzevši u obzir duga involvirana razdoblja i involviranu neizvjesnost. U stvari, većina ljudi s višim dohotkom je toga svjesna i imaju veoma diferencirane izvore starosnog dohotka, uključujući privatno upravljani investicijski dohodak, dok se skupine s nižim dohotkom mnogo više oslanjaju na javno-upravljanje mirovinske sustave.

---

¹ No, ima i drugih rezervi u konstituiranju drugoga mirovinskog stupa. Naime, postoji strah za uspješno funkcioniranje investicijskih fondova koji moraju nastati izdvajanjem dijela doprinosa mladih zaposlenika. Nestabilno gospodarstvo, nerazvijeno tržište kapitala, velik broj nezaposlenih, opasnost od inflacije i niskih, ili, pak negativnih profitnih stopa koje lebde nad tim fondovima također upozoravaju na oprez pred izvedbom mirovinske reforme po modelu Svjetske banke. Veliki je problem i upravljanje tim novim mirovinskim fondovima.

Svjetska banka nema jednostavan model koji bi bio dobar za sve zemlje. Jedan način na koji se mogu iskazati razlike jest relativan opseg (ili veličina) koji mogu poprimiti dva stupa. Dok svaki stup mora biti dovoljno veliki da ima koristi od “ekonomije opsega”, raspodjela odgovornosti (kompetencija) i doprinosa između dva stupa može varirati, približno između jedne trećine i dvije trećine totala². Narav dva stupa, također, nudi izbor. Javni stup mogao bi biti s provjerom dohotka, s komponentom jedinstvene mirovine, ili bi mogao osiguravati minimalno mirovinsko jamstvo. Potpuno financirani stup bi mogao biti zasnovan na programima iz zaposlenja, ili na programima osobne štednje. Dalje, različite zemlje moraju pristupiti tom višestupnom sustavu s različitom dinamikom.

No, važno je, za sve zemlje to da imaju viziju kamo idu i da se započnu kretati u tome smjeru. Preporuke, slične onima Svjetske banke, nedavno je za razvijene zemlje dala Švedska ekonomska komisija, (Swedish Economic Commission). Ti dokumenti također preporučuju da se državne mirovine u europskim zemljama zamijene pretežito privatno financiranim mirovinskim sustavima. Širi kontekst tih europskih inicijativa konvencionalno je stajalište ortodoksnih ekonomista da je država blagostanja, ili socijalna država (welfare state) odgovorna za spori gospodarski rast u Europi i da je prijeko potrebno reducirati državnu potrošnju na socijalnu sigurnost radi oživljavanja gospodarskoga rasta.

Kritika modela svjetske banke

Prikazani reformski prijedlozi Svjetske banke jednako kao i slični u razvijenim zemljama, privukli su značajnu kritičku pozornost. Kritičari toga modela izražavaju dvojbu o naravi analize i zaključaka sadržanih u studiji Svjetske banke, po nizu osnova.

Ukratko, taj se kriticism može rezimirati ovako:

- mnogi nedostaci javnih mirovinskih sustava, analizirani u studiji Banke, jednako se mogu, ako ne i s većom snagom, primijeniti i na privatne mirovinske sustave. Osim toga, ističe se da se u studiji prešućuju pozitivne značajke PAYG-mirovinskih sustava u mnogim zemljama, napose u industrijskim zemljama (npr. smanjivanje staračkog siromaštva, administrativna djelotvornost);

---

² Pritom se, međutim, zaboravlja da prijelaz od sustava tekućeg plaćanja na sustav kapitalizacije nameće određeni broj posebno teških problema reguliranja rizika. U tijeku nekoliko desetljeća, naime, naraštaj aktivnih osiguranika bit će obvezan financirati svoje vlastite mirovine (kapitalizacija), a istodobno će financirati prethodni naraštaj koji je stekao pravo na mirovinu po starom sustavu tekućeg plaćanja. Taj **dvostruki teret** nosit će zaposlenici i poslodavci bilo putem povećanim doprinosima, bilo povećanim porezom.

- u podrobnoj analizi čileanskog mirovinskog sustava (bankovni model) ukazali su Gillion i Bonilla (1992.) na involvirane rizike za individualnog umirovljenika u takvom sustavu. Ti rizici uključuju osobne nedaće (npr. bolest, nezaposlenost, materinstvo, invalidnost) i rizike povezane s nestalnošću stopa povrata investicijskih fondova.³ Prema mišljenju dvaju autora, sustav zaostaje za standardima propisanim Konvencijom ILO o socijalnoj sigurnosti (minimalni standardi) i Konvencijom koja se odnosi na invalidnost, starosne i obiteljske mirovine;

- pokazalo se da čileanski sustav ima **veoma visoke tranzicijske troškove**, napose za vladu. Oni se procjenjuju na iznos od gotovo 5% bruto domaćeg proizvoda u posljednjim godinama, što bi većina ostalih siromašnih zemalja teško mogla podnijeti;

- iako čileanski sustav uz sebe veže 86% zaposlenih, stopa je zadovoljavanja obveza slaba. Broj onih koji stvarno uplaćuju doprinose u sustav nikada nije prelazio postotak od 55% zaposlenih;

- čileanski sustav ima nepovoljne distribucijske učinke. Ne samo da je stopa zadovoljavanja obveza bogatih mnogo viša nego niskoplaćenih zaposlenika, nego bogati ostvaruju i više stope povrata na svojim investicijskim sredstvima/fondovima;

- sustav ima visoke administrativne troškove, u usporedbi s javno upravljanim štedioničkim fondovskim programima. Ti su troškovi, u čileanskom slučaju, u godini 1990. iznosili do 15% doprinosa i proizlazili su, u velikoj mjeri, iz menadžerskih fondovskih izdataka na oglašivanje i prodaju. Nasuprot tome, odgovarajući troškovi u slučaju singapurskog, državoupravljanog, štedioničkog fonda bili su oko polovine jednog postotka (0,53%) doprinosa i

- sustav nije samo nepravedan unutar socijalnih skupina iste generacije, nego, te razliku od PAYG-sustava, ne osigurava unutargeneracijsku solidarnost. Kritičari s pravom zamjećuju da bi sa stajališta rizika umirovljenika i drugih nedostataka bilo, čini se, nezamislivo da bi se bankovna mirovinska strategija mogla temeljiti na načelima socijalne politike. Dakle, ako postoji utemeljenost te strategije, onda se ona mora nalaziti u dodatnoj tvrdnji da će predloženi mirovinski sustav povećati gospodarski rast. Glavni kanal kroz koji bi se to moralo ostvariti jest povećana dugoročna štednja i proširenje i produbljivanje financijskog tržišta.

No, svaki je mirovinski sustav koji riskira da ljude dovede u siromaštvo opasan za potencijalne žrtve i za socijalnu i ekonomsku zgradu nacije. Zbog toga prijedloge u studiji Svjetske banke smatramo visokorizičnom strategijom.

Razlog zbog kojeg se kritičari ne slažu s fundamentalnim prijedlozima studije Svjetske banke (privatno upravljani drugi stup - sustav definiranog doprinosa) nije što oni ne vode računa o utjecajima socijalne sigurnosti na nacionalno gospodarstvo

---

³ Takve će fluktuacije financijskog tržišta koje mogu biti sasvim enormne uvelike utjecati na mirovine umirovljenika u tome sustavu.

i gospodarski rast, ili što ignoriraju osobna reagiranja na tip mirovinskog sustava i stopu doprinosa, nego je činjenica da ne vjeruju da će predložena rješenja zadovoljiti socio-ekonomske potrebe na koje Svjetska banka ukazuje da će ih zadovoljiti. Oni su skeptični prema praktičnosti (primijenjivosti) tih prijedloga za većinu zemalja (sada ili u budućnosti) i prema navodnim prednostima i značajkama privatizacije i diverzifikacije rizika. Njih brine to što socijalno primjereno i prihvatljivo mirovinsko osiguranje može biti žrtvovano u nastojanju da se dostignu neki gospodarski ciljevi (npr. proširenje nacionalnih tržišta kapitala, povećanje štednje, i formiranje kapitala kao osnovice koja vodi gospodarskom rastu), koji sasvim sigurno proizlaze iz primjene tih prijedloga, ali koje valja nastojati ostvariti drugim, primjerenijim sredstvima.

Razlozi zbog kojih tvrde da je strategija radikalne mirovinske reforme na tri oslonca rizična za zaposlenike, umirovljenike, poslodavce i za vladu nalaze se u činjenici da u sustavima definiranog doprinosa osiguranici (oni koji najmanje mogu podnijeti povećani rizik) individualno snose investicijski rizik. Za razliku od mirovinskog sustava definirane mirovine, gdje je osiguranikova mirovina temeljena na njegovim plaćama u razdoblju prije umirovljenja, u sustavu definiranog doprinosa mirovina je sve ono što će akumulirani doprinosi na osiguranikovu računu "kupiti", odnosno moći ostvariti. Osiguranicima nije moguće unaprijed procijeniti kakav će biti odnos njihove mirovine s njihovim plaćama prije umirovljenja. Između ostalih čimbenika, svota mirovine veoma mnogo ovisi o tome koliko su uspješno sredstva na osiguranikovom računu investirana, a taj investicijski rizik snosi svaki osiguranik osobno.⁴

Iako je potreba promjena u postojećim javnim mirovinskim sustavima, kako zbog internih razloga (npr. prekomjerna mirovinska obećanja, neefikasna administracija, neodgovarajuće razine mirovina), tako i zbog eksternih razloga (npr. starenje populacije, nezaposlenost, promjene u obrascima zapošljavanja) neprijeporna, to nikako ne znači da se ti problemi, ozbiljni kao što jesu mnogi od njih, mogu razriješiti samo radikalnim demontiranjem i restrukturiranjem postojećih javnih mirovinskih sustava i njihovim nadomješćivanjem trima zaštitnima stopama (sustavima) - uključujući drugi stup (sustav) definiranog doprinosa - što zagovara Svjetska banka. Važno je podsjetiti se da se kod mirovina, u cjelini gledano, radi o transferu sredstava od aktivnih, radnih osoba neaktivnim, umirovljenim osobama. Bilo kako da se taj

---

⁴ Tu se postavljaju još tri ključna pitanja na koja valja dati odgovor: Kako uvjeriti građane da je opravdano relativno smanjenje mirovina i pogoršanje uvjeta za buduće umirovljenike? Kako provesti mirovinsku reformu koja podrazumijeva manje socijalne solidarnosti i državne intervencije, a veću individualnu odgovornost i oslanjanje na vlastite resurse? I na koji način izbjeći opasnosti koje novim mirovinskim fondovima individualne kapitalizirane štednje prijete u maloj i relativno nestabilnoj postsocijalističkoj ekonomiji s neizgrađenim financijskim tržištem na periferiji zapadnog kapitalističkoga sustava?

cilj ostvaruje, to znači da umirovljene osobe na stanoviti način lišavaju zaposlene osobe njihovog raspoloživog dohotka.

U studiji Svjetske banke sustavi definiranog doprinosa koji potiču individualnu odgovornost i pravednost, smatraju se superiornijima u odnosu na PAYG-sustave definirane mirovine, koji, navodno, potiču neštedljivo, indiferentno i zlorabno ponašanje među osiguranicima i za koje se, uz to, smatra da koče gopodarski rast. Ipak, problem ostaje. To je transfer sredstava neaktivnim umirovljenim osobama, bilo preko PAYG-sustava socijalne sigurnosti, bilo preko realizacije sredstava na računima definiranog doprinosa. Sustav definiranih doprinosa zasnovan je na pretpostavci da će sredstva, pripisana kontributorima sustava, kupiti, izravno ili neizravno, aktivni radnici, kada se kontributori umirove i kada budu morali realizirati sredstva na svojim računima. Mogu li, i po kojoj cijeni, ta sredstva biti prodana, ovisi o tržištu u vrijeme prodaje. Neće li, i opadanje relativnog broja osiguranika prema broju umirovljenika, što pritišće PAYG-mirovinske sustave, ograničiti tržište za ta sredstva i utjecati na njihovu cijenu u vrijeme prodaje? Hoće li gospodarski rast biti dovoljan da osigura buduću tržišnost tih sredstava po prihvatljivoj cijeni?

Globalizacija i kapitalizacija mirovina - mitovi i ekonomski rizici

U globaliziranoj su ekonomiji države sve više međuovisne. Nijedna od njih nije zaštićena od svjetskih ekonomskih turbulencija ili mogućih međunarodnih financijskih kriza. Prema tome, nemoguće je jamčiti i najmanju sigurnost visine mirovina, a ni čuvanje njihove vrijednosti, ili akumuliranih kapitala. Sve dugoročno ovisi o kretanju kamatnih stopa, tečajeva razmjene, cijena dionica, inflacija itd. No, ekonomski se rizici ne mogu osigurati niti predvidjeti.

Naše je mišljenje da se demografski parametri mogu pouzdano predvidjeti, ali da je jednako važan, ako ne i važniji, razvitak ključnih ekonomskih varijabla za buduće razdoblje od 20 ili 40 godina, veoma promjenljiv i ostaje otvorenim za mnoštvo mogućih pretpostavki. Ipak znamo, da financijska održivost mirovinskog sustava ovisi, koliko o "demografiji", toliko, ako ne i više, i o mogućnosti nacionalne ekonomije, da održi danu razinu mirovinskih rashoda. Tko može točno predvidjeti profil i strukturu tržišta rada u, recimo, godini 2030. ili 2040.? Tko bi se, eventualno, mogao ozbiljno osloniti na procjene stope rasta nacionalnog gospodarstva, ili strukture bruto nacionalnog proizvoda, ili sličnih makroekonomskih varijabli, za buduće razdoblje od 30 ili 40 godina, osobito u dijelovima svijeta, gdje se geopolitički poredak mijenja, da ne spominjemo nepredvidiva migracijska kretanja?

Tu postoje i krupni rizici vezani uz ekonomsku nesigurnost, osobito u globaliziranoj ekonomiji. Globalizacija gospodarstva promijenila je kontekst.

Ona predstavlja jedan od ključnih ekonomskih fenomena u posljednjih 15 godina. Globalizacija može imati značajne posljedice na financiranje mirovina, i još šire, na financiranje cijelog socijalnog osiguranja. Kombinacija liberalizacije trgovine, pojave novih industrijskih zemalja i otvaranje bivših socijalističkih zemalja, ozbiljno su doveli u pitanje sposobnost mnogih država da nose teret troškova svojih sustava socijalnog osiguranja. Shematski gledano, među ekonomistima se o tome sučeljavaju dvije škole. Jedna, koja je danas dominantna i koja smatra da socijalno osiguranje ima negativne posljedice na nacionalnu kompetitivnost i zaposlenost, pa stoga šteti ekonomskoj efikasnosti i druga, koja suprotno tome, brani ideju da socijalno osiguranje i ekonomska efikasnost nisu suprotstavljene, nego su komplementarne i da je, prema tome, održanje socijalnog osiguranja preduvjet ekonomske efikasnosti.

Ta je rasprava ključna u mjeri u kojoj dodiruje fundamentalnu dimenziju modela europskog društva,⁵ tj. sposobnost integriranja mehanizma socijalnog osiguranja u logiku tržišne ekonomije sa ciljem da se za sve ostvari jamstvo na primjerenu razinu socijalne sigurnosti pred egzistencijalnim rizicima.

Usporedo sa zabrinutostima koje izazivaju demografske perspektive i promjene koje se zbivaju na tržištu rada, jedan je drugi aspekt postao ključan u raspravama o mirovinama u posljednjim godinama: radi se o ideji da jedan od ciljeva mirovinskog sustava mora biti podupiranje gospodarskoga rasta povećanjem nacionalne štednje. Pojava tog novoga pristupa vezana je uz porast utjecaja na mirovinske sustave financijskih institucija: banaka, osiguranja, upravljača fondovima. Uistinu, mirovinski su fondovi postali institucije koje igraju ključnu ulogu na međunarodnim financijskim tržištima. Tako britanski fondovi drže trećinu burzovnog kapitala u Londonu, a američki fondovi između četvrtine i trećine kapitala u New Yorku. Rasprava o mirovinama duboko je izmijenjena povezivanjem tih dvaju čimbenika. Ona više nije ograničena samo na socijalni teren, nego je vezana i uz financijski svijet. Činjenica da projekt mirovinske reforme koji je u posljednjim godinama imao najveći odjek na međunarodnom planu, dolazi iz institucije kao što je Svjetska banka veoma je indikativna za promjene koje su se dogodile.

Već ideja da se sredstva mirovina koriste za poticanje gospodarskoga rasta preko povećane štednje izaziva s ekonomskog stajališta cijelu seriju pitanja. Općenito govoreći, planirani se proces shematski može objasniti na sljedeći način:

---

⁵ Europa zacijelo ima svoje temeljne vrednote. Ona se odlučila za budućnost u solidarnosti i socijalnoj pravdi. Hrvatska mirovinska reforma po modelu Svjetske banke inkopatibilna je s tim vrijednostima. Kako će na tu činjenicu reagirati Europa?

uvođenje kapitalizacije mirovina vodi povećanju globalne štednje koja, sa svoje strane, omogućuje financiranje gospodarskoga rasta. Postoje, dakle, dvije sukcesivne etape u razmišljanju, a to otvara dvostruko propitivanje:

- može li razvitak financiranja mirovina kapitalizacijom povećati nacionalnu štednju?

- omogućuje li povećanje nacionalne štednje efikasnije financiranje gospodarskoga rasta?

Na ta dva pitanja nije lako odgovoriti. Prvi je odgovor odnosi na suprotstavljanje tekuće raspodjele i kapitalizacije. To nas vodi raspravi među ekonomistima koja traje više od dvadeset godina, a tiče se usporedivih efekata dvaju načina financiranja nacionalne štednje. Usprkos mnogim ekonometrijskim studijama napravljenima nakon sedamdesetih godina, postignuti rezultati nisu nimalo uvjerljivi. Uvođenje kapitalizacije, zapravo, dovodi do mehanizama supstitucije i preusmjerenja štednje. Drugim riječima, ako su financijski poticaji odobreni radi favoriziranja štednje, događa se da takva javna štednja anulira porast privatne štednje. Utjecaj na nacionalnu štednju, dakle, složeniji je nego što se čini na prvi pogled. Raspoloživi empirijski radovi u svakom slučaju danas ne omogućuju neprijepornu tvrdnju da će uvođenje kapitalizacije imati pozitivne efekte na štednju. To pitanje ostaje veoma kontroverzno i tu je rasprava daleko od konačnoga rješenja.

Isto tako osporavamo tezu prema kojoj se privatizacijom i kapitalizacijom mogu prevladati problemi nastali zbog naznačenih demografskih promjena i starenja stanovništva. Naime, moguće je utvrditi blisku povezanost između doprinosa i budućih mirovina, jednako kod PAYG-mirovinskih sustava, kao i kod privatnih potpuno financiranih mirovina. Potpuno financiranje (kapitalno pokriće) i PAYG (tekuće financiranje ili metoda razreza) nude osiguranicima određenu mjeru sigurnosti, odnosno izvjesnosti o njihovoj budućnosti, ali nijedna metoda (doista nijedna) ne može pružiti osiguranje od sveopćih udara, ili potresa. Budućnost je puna neizvjesnosti (u vezi sa stopama inflacije, s rastom proizvoda, natalitetom i dr.) koje utječu na mirovinske sustave upravo onako kao što dodiruju većinu ostalih institucija. Zbog toga ne smije biti iznenađujuće to, što je malo toga ostalo za birati između PAYG-a i potpunog financiranja. Zamišljati da su potpunofinancirani (metodom kapitalnog pokrića financirani) mirovinski sustavi bitno bolji, u okolnostima kada se valja suočiti s izazovima ekonomskih rizika u neizvjesnoj budućnosti globalizirane ekonomije, znači zanositi se čistom mitologijom.

Prema Nicholasu Barru tu mitologiju čini sljedećih deset mitova⁶:

Mit 1.: Individualna kapitalizirana štednja rješava nepovoljna demografska kretanja

⁶ Nicholas Barr: "Reforming Pensions: Myths, Truths, und Policy Choices", IMF, august 2000.

Mit 2.: Jedini je način za prethodnu fazu individualne kapitalizirane štednje onaj akumulacijom sredstava za mirovine

Mit 3.: Postoji izravna veza između kapitalizirane štednje i rasta

Mit 4.: Kapitalizirana štednja smanjuje izdatke javnog mirovinskoga sustava

Mit 5.: Otplaćivanje duga uvijek je dobra politika

Mit 6.: Kapitalizirana štednja ima bolje učinke na poticanje

Mit 7.: Mirovine iz kapitalizirane štednje raspodjeljuju rizik

Mit 8. Povećana mogućnost odabira poboljšava dobrobit

Mit 9.: Kapitalizirana je štednja bolja ako je stvarni povrat veći od stvarnog povećanja plaća

Mit 10.: Privatne mirovine skidaju s vlade teret bavljanja mirovinama.

Tekuće plaćanje mirovina predstavlja porez na plaće sadašnjih osiguranika, a mirovine na osnovi kapitaliziranih fondova uzimaju se iz dobiti na kapital nastao doprinosima. I u jednom i u drugom slučaju sredstva za mirovine uzimaju se iz ostvarenog nacionalnog bruto proizvoda u trenutku njihovog plaćanja. Kao što piše ugledni engleski ekonomist Barr⁷, to znači da umirovljenici mogu potrošiti samo ono što su proizveli radnici, pa prema tome oni uvijek ovise o radnom kontingentu stanovnika.

Zbog toga se postavlja ključno pitanje: ne polazi li čitava filozofija mirovinske reforme na tri oslonca prema modelu Svjetske banke od implicitne pretpostavke da se kriza mirovinskog sustava može prevladati promjenom načina financiranja: od tekuće raspodjele na kapitalno pokriće?

Ako je to tako, a čini se da jest, onda bi bilo dobro osluhnuti i ovo upozorenje: “Konačno treba upozoriti da bez obzira na to kakav će biti mirovinski sustav – raspodjela ili kapitalizacija – svote koje on treba za financiranje u svakom slučaju predstavljaju transfere dohotka od aktivnih prema umirovljenicima. Izbor načina financiranja ne mijenja troškove” (Euzéby, 1997.).

Na tu činjenicu upozorava i Patrick Artus kada kaže: “Jedina nada za poboljšanje ravnoteže mirovinskih sustava, početkom idućega stoljeća, jest mogućnost ostvarenja veće razine proizvodnje, što će značiti manje uzimanje od svakog aktivnog u korist uzdržavanog” (Artus, 1996.).

Konačno, uvođenje sustava kapitalizirane štednje zahtijeva visoke prijelazne troškove, koji se za Hrvatsku u idućim godinama procjenjuju na oko 1,4% GDP. Te je troškove potrebno veoma ozbiljno tretirati. Kao što piše Espina: “To je (visoki tranzicijski troškovi – prim. A.Š.), vjerojatno razlog zbog kojeg je u više novijih

---

⁷ Barr, N.: “The Economics of the Welfare State”, Oxford University Press, London, 1993.

studija MMF-a prisutno stajalište da je neizvedivo, a isto tako nepotrebno, u zemljama sa zrelim mirovinskim sustavom prelaziti s jednog modela na drugi⁸.

Utopija, ideologija ili ekonomija

Na međunarodnom je planu jedan model mirovinskog sustava razvila Svjetska banka. To je sada jedini raspoloživi model. Možemo se upitati je li on realan ili je izraz utopije koja se oslanja na vjerovanje u autoregulativne sposobnosti tržišta? Njegova bi konkretna realizacija u većini država predstavljala, u svakom slučaju, dubok poremećaj postojećeg mirovinskog sustava. Uloga države posebno se temeljito transformira. Ona bi bila limitirana sa stajališta plaćenih mirovina, jer predviđa napuštanje logike socijalnog osiguranja. No, ta bi uloga morala biti veoma važna na području kontrole, reglamentacije i sposobnosti nametanja obveze doprinosa za privatne sustave. Na toj posljednjoj točki, čileanski primjer, uostalom, pokazuje kako bijeg pred obvezom štednje može postati isto tako značajan fenomen kao što je izbjegavanje uplate doprinosa. Drugačije rečeno, u sustavu kapitalizacije ne bi se radilo o povlačenju države, nego o drugom načinu sudjelovanja u odnosu na ono vezano uz financiranje mirovina.

Prilikom te modifikacije uloge države, u igri je nekoliko faktora. Na osnovi spoznaja prikupljenih analizom postojećih sustava možemo spomenuti dva. Prvi se odnosi na jedan od značajnih izbora koje valja obaviti u perspektivi realizacije predviđenog sustava: radi se o udjelu obvezne štednje i poticanju na štednju. Iskustvo pokazuje da se bit poticaja na tom području sastoji u dodjeljivanju financijskih prednosti. Razvitak dobrovoljnih sustava, dakle, podrazumijeva potencijalno značajne troškove za državu u obliku gubitka prihoda. Druga se točka odnosi na bitno pitanje kontrole i zaštite. Tu se mogu izvesti dva zaključka.

S jedne strane, nastojanje da se zaštite korisnici privatnih sustava može dovesti do proizvodnje velikog broja propisa, a sa druge strane, ozbiljne slabosti koje su otkrivene u posljednjim godinama, posebno u slučaju individualnih, privatnih mirovina u Velikoj Britaniji, pokazale su da nikad ne treba podcijeniti efikasnost postupaka kontrole.

Na drugom ekstremu, nasuprot državi, u koncepciji modela Svjetske banke, realno postoji samo pojedinac. On je u biti podvrgnut obvezi štednje i može učiniti osobni izbor između štednje i potrošnje, ako želi ići dalje od toga. Cijela je struktura društva u tome pristupu zanemarena, posebno ukupnost čimbenika na radnom

---

⁸ Espina, A.: "Reform of pension schemes in the OCDE countries", International Labour Review, 2/1966., 1996.

području: poslodavaca, sindikata, profesionalnih organizacija... Povijest ipak pokazuje da su ti čimbenici igrali, osobito u Europi, veliku ulogu u formiranju sadašnjih mirovinskih sustava. Ti su sustavi rezultat složene igre javnih i privatnih poticaja. Veoma velike razlike koje obilježavaju te sustave upućuju na nacionalne specifičnosti koje se u velikoj mjeri odnose na aspekt kao što su odnos država-društvo, organizacije profesionalnih odnosa ili strukture financiranja poduzeća.

U perspektivi razvitka komplementarnih sustava, analiza raznolikosti nacionalnih poredaka koji obilježavaju Europu omogućuje nam da utvrdimo činjenice o načinu regulacije raznih sustava. U zemljama u kojima su se razvili privatni poticaji, kao što su sustavi u poduzećima koje su uspostavili poslodavci, različiti oblici centralizirane regulacije, također je uvedeno konstituiranje značajnoga pravnog aparata, uspostavljanje mehanizama nacionalnih kontrola i u određenim slučajevima, stvaranje sustava nacionalnog jamstva. Zauzvrat, sustavi proizašli iz kolektivnog pregovaranja otvorili su samo malu mogućnost za pravnu regulativu i oni se u velikoj mjeri pozivaju na samokontrolu, bilo da se radi o sustavima prema granama djelatnosti, kao u Nizozemskoj i Danskoj, bilo o nacionalnim sustavima, kakav je slučaj u Švedskoj, Finskoj i u Francuskoj.

Kada je riječ o procesu odlučivanja potrebno je, upozoriti na posljednju točku. Jedno je od obilježja tekućeg razvitka pojava individualnog zaposlenika kao čimbenika u mirovinskom sustavu. To predstavlja, s povijesnoga stajališta, značajnu novinu. Mirovinski su se sustavi dosad u biti razvili prema logici paternalizma i obveznog udjela. Dolazak samog zaposlenika među aktere koji sudjeluju u procesu odlučivanja uvodi novu dimenziju kojoj će tek biti potrebno izmjeriti posljedice.

Države danas nisu, u pogledu mirovina, u situaciji da ukinu postojeće mirovinske sustave. Prije se radi o adaptaciji javnih mirovinskih sustava traženjem novih kompromisa i redefiniranjem uloge različitih uključenih aktera. Taj je posao u tijeku u različitim zemljama. On poprima različite oblike: rasprava, refleksija, konfrontacija interesa, pregovaranje, eventualno konflikt. Kroz to krivudanje, karakteristično za proces odlučivanja u suvremenim demokracijama, traži se nova ravnoteža između različitih konstitutivnih elemenata nacionalnih mirovinskih sustava. Izbor koji se obavlja očito je različit od jedne do druge zemlje ovisno o važećim mirovinskim sustavima, pa će izabrane opcije u velikoj mjeri biti obilježene nacionalnim specifičnostima. No, pored svih je tih razlika, ista bitna dimenzija europskog modela društva svagdje u igri: unutarnja sposobnost da se ostvari kolektivna sigurnost i da se svima osigura pristojan prihod nakon prestanka aktivnosti.

I ne samo to, nego čak i bivši glavni ekonomist Svjetske banke Joseph Stiglitz upozorava Svjetsku banku, na činjenicu da je njezin model mirovinske reforme, u kojoj ključnu ulogu igraju obvezni, privatni, mirovinski fondovi, bar djelomično ideološki motiviran. Stiglitz je, naime, identificirao četiri glavna problema, koji su se pojavili u zemljama koje su slijedile preporuke Svjetske banke:

- *Veliki tranzicijski troškovi*. On je spomenuo istraživanje koje je pokazalo da je 40% mirovinskih sredstava privatnih mirovinskih fondova u Britaniji utrošeno na transakcijske troškove, što ih je zaračunala fondovska administracija i istakao je potrebu pronalaženja djelotvornijih načina snižavanja tih troškova.

- *Nestabilnost*. Sredstva privatnih mirovinskih fondova, investirana na tržištima zemalja u razvitku, podložna su visokoj nestabilnosti i varijabilnosti, što potencijalno ugrožava mirovinske dohotke.

- *Problemi upravljanja*. Oni su poglavito kritični u zemljama u kojima su investitori neiskusni.

- *Nedostatak osiguranja*. Postoji spoznaja o tome da privatno tržište ne pruža dovoljno vrsta osiguranja, potrebnih osiguranicima i u skladu sa željama umirovljenika.

Zagovornici privatnih mirovinskih fondova predlažu rješavanje problema nestabilnosti i varijabilnosti investicija, i to na način da se dopusti menadžerima fondova da diverzificiraju mirovinske portfelje na međunarodnoj sceni, ali je politički teško opravdati da zemlje u razvitku izvoze kapital u zemlje poput SAD.

Rješenje bi se eventualno moglo potražiti u razmjeni dionica između mirovinskih fondova različitih zemalja, naglašujući tako potrebu za diverzifikacijom portfelja, ali uz izbjegavanje izvoza nacionalne štednje⁹ u druge zemlje. Glavni je problem, po Stiglitzevom mišljenju, ipak to što mnogi osiguranici privatnih mirovinskih fondova neće imati zadovoljavajući dohodak za svoju mirovinu. To će, pak, da bi se razriješio taj problem zahtijevati vladino jamstvo.

Zato Stiglitz kaže: “Ja mislim da je postojala određena doza ideologije u forsiranju toga. Svatko tko pobliže promotri stvari mora se s tim složiti”.¹⁰

Slazem se s Josephom Stiglitzem. To je ideologija agresivnog neoliberalizma i divlje globalizacije.

Zaključak

Iz svega se, dakle, može zaključiti, ne samo da je predloženi mirovinski model Svjetske banke defektan u odnosu, ili sa stajališta socijalne politike, nego je i daleko

---

⁹ Radi se, naime, o tome da privatni mirovinski fondovi investiraju na tržištu kapitala, ali se na taj način uštedevine iz zemlje s nerazvijenim tržištem dionica mogu lako pretočiti u inozemne investicije. Upravo to podržava Svjetska banka, a to je u skladu s globalizacijom ekonomije.

Postavlja se pitanje, zar to ne bi moglo voditi masovnom bijegu kapitala i biti smetnja nacionalnoj autonomiji u monetarnoj, fiskalnoj i socijalnoj politici?

¹⁰ Izvor: “Financial Times”, 7.IV.2000.

od izvjesnosti da će ojačati gospodarski rast. Svaka od poveznica u lancu kauzalnosti odnosa mirovinskih, fondovskih sredstava prema razvitku tržišta, i ovog posljednjega prema gospodarskom rastu, može se ozbiljno staviti pod upitnik, kako na teorijskoj, tako i na praktičnoj razini.

Svjetska je banka prihvatila jednostrano stajalište bez mnogo argumentacije, koja bi to potvrđivala. Zbog toga, reforma koju Banka predlaže ne može ni zaštititi stare osobe, niti ostvariti brži gospodarski rast. Nasuprot tome, mirovinska reforma prema modelu Svjetske banke može pridonijeti slabljenju gospodarskog rasta, uz istodobno izlaganje umirovljenika mnogo većim rizicima u pogledu veličine i realne vrijednosti njihovih mirovina.¹¹ Ništa od toga, međutim, ne osporava ozbiljne teškoće, s kojima se suočavaju postojeći javni mirovinski sustavi, kako u bogatim, tako i u siromašnim zemljama. No, radikalne promjene, one naravi kakve predlaže Svjetska banka, nisu jedini način reformiranja javnih mirovinskih sustava, a još su manje i najbolji način.

Zbog toga ozbiljnu pozornost valja pridati uravnoteženijem pristupu, koji se realistički suočava s problemom mirovinske reforme, uz istodobno ostajanje pri minimalnim socijalnim standardima. Efikasniji i skladniji pristup mirovinama sastojao bi se u tome da se naponi koncentriraju na ispravljanje pogrešaka i popravak nepravda u mirovinskim sustavima koji su sada na snazi.

Postojeće javne mirovinske sustave međugeneracijske solidarnosti potrebno je, naime, kontinuirano prilagođivati realitetima gospodarstva i tržišta rada.

---

¹¹ Fluktuacije financijskih tržišta događaju se slučajno. Nedavno su zbog toga američki umirovljenici gotovo osiromašeni, bili prisiljeni potražiti posao i s najnižim kvalifikacijama i poslije 65. godine života, da bi nešto zaradili. Hrvatska ipak nije Amerika, zar ne?

U Engleskoj je proveden zanimljiv pokus: astrolog, ekonomist i dijete od četiri godine zamoljeni su da navedu privatne mirovinske fondove za koje misle da će ostvariti najveću dobit, odnosno koji će najbolje proći na tržištu kapitala.

Astrolog je to pokušao predvidjeti prema položaju zvijezda, ekonomist na osnovi svoga znanja, a dijete intuicijom. I što se dogodilo? Dogodilo se ono najnevjerojatnije. Na kraju je dijete najbolje i jedino pogodilo upirući sasvim slučajno prstićem na fondove koji donose najveću dobit.

Hoćemo li doista sigurnost naše starosti prepustiti nepredvidivim i slučajnim igrama fluktuacije tržišta? I hoćemo li se u Hrvatskoj kao i u Americi u starosti moći vratiti na posao, ako, ne daj Bože, eventualno i u Hrvatskoj dođe do propasti hrvatske burze.

LITERATURA

1. Artus, P. Financiranje mirovina, štednja i rast. *Revija za socijalnu politiku*, 2, 167-173. (1996.)
2. Barr, N.: "Reforming Pensions: Myths, Truths, and Policy Choices", IMF, WP/00/139, August 2000 p.56.
3. Barr, N., (1993.) *The Economics of the Welfare State*, 2nd ed. Oxford, Oxford University Press
4. Beattie, R. (1994.) "*Review of World Bank: Averting the old age crisis: Policies to protect the old and promote growth*" – *International Labour Review*, Vol. 133, No, 5/6, 783-788.
5. Beattie, R. ; McGillivray, W. (1995.) "*A risky strategy: Reflections on the World Bank Report: Averting the old age crisis*" *International Social Security Review*, Vol. 48 No. 3-4, 5-22.
6. Espina, A. (1996.) Reform of pension schemes in the OCDE countries, *International Labour Review*, 2/1996.
7. Euzéby, A. Socijalna sigurnost: nužna solidarnost. *Revija za socijalnu politiku*, 4, 401-409. (1997.)
8. Gillion, C.; Bonilla, A. (1992.) "Analysis of a national private pension scheme", *International Labour Review*, Vol. 131. No.2, 171-195.
9. Holzman, R. (1997.) "Pension reform, financial market development and economic growth: Preliminary evidence from Chile" – *Staff Papers (International Monetary Fund)* Vol. 44. No 2 (June), pp. 149-178.
10. Puljiz V., (1998.) Globalizacija i socijalna država. U: Zrinščak, S. ur. *Globalizacija i socijalna država*. Zagreb, RSP, SSSH
11. Stiglitz, J.E., (1988.) *Economics of the public sector*, 2nd ed. New York, Norton
12. Svjetska banka, (1996.) Prilagodba javnog sektora u Republici Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, 2, 265-286.
13. Svjetska banka, (1997.) Financiranje javnog sektora, reforma zdravstva i mirovinska reforma. *Revija za socijalnu politiku*. 3, 265-286.
14. Svjetska banka, (1997.) *Izazov mira*, šapirografirano.
15. Škembar, A., (2000.) Kriza i reforma mirovinskog sustava na tri oslonca *Financijska teorija i praksa*, 24 (3) str. 439-454
16. World Bank, (1994.) *Averting the Old Age Crisis*. Washington: The World Bank.

PENSION REFORM BASED ON THE WORLD BANK MODEL - A MAGIC
FORMULA FOR OVERCOMING THE PENSION SYSTEM CRISIS
AND PROMOTION OF ECONOMIC GROWTH
R A HIGH RISK STRATEGY

Summary

In general, the pension reform takes two directions. First is adjustment of existing public pension systems mostly based on PAY-AS-YOU-GO model to new circumstances. Second is a more radical second reform of public pension system as a transition from pay-as-you-go system to privatization, i.e. capitalized funded pension contribution.

It is usual to add capitalization and privatization to pay-as-you-go system as the second pension pillar. The World Bank strongly advocates pension capitalization and privatization and it presents the thesis on pension capitalization as a magic formula for overcoming the overall crisis of public pension systems and simultaneous promotion of increased economic growth rate.

This paper challenges afore mentioned thesis since current pension payments are actually tax on income of currently insured persons, and pension based on capitalized funds is taken from profit on the capital originated from contributions. In both cases funding for pension beneficiaries may spend only the funds produced by the workforce, and therefore they always depend on the working population.